

трагентъ дължникътъ се прѣвърща въ безгласенъ робъ, — до като единъ день, като експлоатира за дълги години безпомощното състояние на своятъ клиентъ (sic), заемодавецътъ-лихваръ става фактически собственикъ на неговитѣ (на дължника) имоти.

А тъй като този родъ сѣлки, — противно на очакваното, — не приносятъ освѣнѣ сълзи и разорение за економически слабия, то справежливо е била прѣдизвикана намѣсата на законодателната власть и на интелигенцията.

Борбата срѣщу лихварството се е водила по двѣ направления: 1. да се охранятъ по законодателенъ редъ, до колкото е възможно, интереситѣ на дължницитѣ и 2. да се създадатъ кредитни институти, които да могатъ да задоволятъ кредитнитѣ нужди на населението.

Продукти на първия родъ борба у насъ, както е извѣстно, сж:

а) „Законътъ за прѣдупрѣждение съсипателното за земледѣлското население зло, което произтича отъ зеленицата“ отъ 5 декемврий 1880 година;

б) „Законътъ за разрѣшение лихоимскитѣ дѣла въ Варненското и Силистренското окръжия“ отъ 9 декемврий 1893 година;

в) Членъ 573 отъ „Закона за задълженията и договоритѣ“, въ сила отъ 1 мартъ 1893 год., споредъ който (алинея трета) лихвата по заемитѣ не може по никакъвъ начинъ да прѣвишава нормата 12‰ (договорна лихва); и

г) Членъ 208 отъ „Търговския законъ“, въ сила отъ 1 януарий 1898 год., споредъ който лихвата по търговски дѣла се опрѣдѣля на 8‰ (търговска лихва).

Резултатътъ пъкъ отъ втората борба е билъ възникването на двата голѣми (въ нашъ смисълъ) държавни кредитни институти, Българската Народна Банка и Българската Земледѣлска Банка (бивши земледѣлски каси) и цѣлъ редъ частни дружества, — акционерни, спестовни и сдружения, посѣяни по всички кѣтове на страната<sup>2)</sup>.

<sup>2)</sup> Съ основанието на Българската Нар. Банка, покрай другитѣ цѣли, споредъ обяснителната записка на създателя на банката, К. Бухъ, управляващъ Финансовия отдѣлъ въ България при врѣменото руско управление, прѣдшествуваша проекто-устава на банката отъ 1879 г., се е прѣслѣждала цѣльта, »да се избави населението отъ ловкитѣ спекуланти, които неизбежно се явяватъ въ такива прѣходни врѣмена«. (Вж. »Отчетъ за 25 годишната дѣятелность на Българ. Нар. Банка« отъ *Ст. Караджовъ*, София, 1904, стр. 4). —

На запитването на едно отъ присѣдстващитѣ на учрѣдителното събрание на 1 декемврий 1881 г. при основането на първото българско спестовно-акционерно дружество »Гирдапъ« въ Русе, съ каква цѣль (подозирало се политическа) се основава дружеството, прѣдседателятъ на събранието и главенъ пинципаторъ за основаване на дружеството, покойниятъ Симеонъ Сп. Златковъ, е отговорилъ: »Крайната цѣль, която се гони въобще и въ послѣдствие съ това дружество е толкова грамадна, щото, безъ докачане, прѣдполагамъ, че едва ще може да я побере нашиятъ умъ. Великата славянска Русия ни освободи отъ турското иго, нѣ населението не се е освободило отъ игото на лихваритѣ . . . Ако даде Господъ да се слѣдва нашия примѣръ и се основатъ стотини подобни дружества и спестовни каси въ всички кѣтове на България, азъ съмъ увѣренъ, че ще послѣдва и второто освобождение — това отъ лихваритѣ«. (Вж. »25 год. очеркъ на кредитното дружество »Гирдапъ« въ Русе, по случай 25 г. юбилейно събрание на 15 априлъ 1907 г.«, стр. II).